

PROBLEMA „OPTANȚILOR MAGHIARI”. PRIMA CRIZĂ DIPLOMATICĂ MAJORĂ ȚNGARIA-ROMÂNIA POST-TRIANON

Paul Iacob

Rezumat

După realizarea Unirii Transilvaniei cu România prin actul de la 1 decembrie 1918, au trebuit rezolvate o serie de aspecte interne și internaționale privind stabilirea granițelor de vest ale statului român, de succesiune ale statelor reglementate de dreptul internațional, ale cetățeniei locuitorilor Transilvaniei de până atunci și nu în ultimul rând de dreptul de proprietate. Prin Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920, s-au statuat o serie de măsuri care priveau România și Ungaria, printre care: Ungaria a fost obligată să predea României arhivele istorice și de proprietate privind Transilvania și, totodată, locuitorii Transilvaniei care au fost până la Marea Unire considerați cetățeni ai monarhiei habsburgice care s-a destrămat, li s-a pus la dispoziție un drept de opțiune cu privire la cetățenia pe care o alege fiecare, fie română ca locuitor al Transilvaniei revenită la România, fie a Ungariei, sau fie o altă cetățenie a statelor succesoare cu provincii istorice preluate din imperiu. Imediat după acest tratat, între România și Ungaria a apărut prima criză diplomatică, denumită criza „optanților maghiari”, materializată printr-un lung șir de revendicări și negocieri, la nivelul organismelor internaționale, declanșat de marii proprietari de pământuri maghiari (grofi) din Transilvania. Problema proprietăților, care au aparținut „optanților unguri” și care urmau să fie expropriate și apoi să fie împărțite prin împroprietărire, a constituit obiectul unor dispute înverșunate între autoritățile naționale și organizațiile internaționale ale vremii, controversă care din păcate nu s-a terminat nici până în zilele noastre.

Cuvinte cheie: Ungaria, Trianon, optanți, Transilvania.

Abstract

The problem of „Hungarian optants”–the first major diplomatic crisis between Hungary and Romania after the Trianon Treaty.

After the unification of Transylvania with Romania by the act of December 1, 1918, a series of internal and international issues had to be resolved regarding the establishment of the western borders of the Romanian state, succession of the states governed by international law, of the citizenship of the inhabitants of Transylvania, not least the right to property. The Treaty of Trianon of June 4, 1920, has ruled a series of measures concerning Romania and Hungary, among which: Hungary was obliged to hand over to Romania the historical and property archives of Transylvania and, at the same time, the inhabitants of Transylvania who were up to the Great Union considered citizens of the Habsburg monarchy that broke up, they have been granted a right of option on the citizenship that each of them chooses, whether Romanian as a resident of Transylvania

returned to Romania or Hungary or another citizenship of the successor states with historical provinces taken from the empire. Immediately after this treaty, the first diplomatic crisis, called the crisis of "Hungarian optants", emerged between Romania and Hungary, materialized through a long series of claims and negotiations at the level of international organisations triggered by the great Hungarian landowners (grofi) from Transylvania. The problem of property belonging to the "Hungarian optants", which was to be expropriated and then divided by ownership, was the subject of fierce disputes between national authorities and international organizations, a controversy that unfortunately is not over yet.

Keywords: Hungary, Trianon, optants, Transylvania.

Introducere

Prima criză diplomatică de amploare apărută între România și Ungaria, imediat după Tratatul de la Trianon (4 iunie 1920), a fost cea a „optanților maghiari”, materializată printr-un lung șir de revendicări și negocieri, la nivelul organismelor internaționale, declanșat de marii proprietari de pământuri maghiari (grofi) din Transilvania. Denumirea de „optanți” vine tocmai de la renunțarea benevolă a acestor grofi și mari proprietari maghiari la cetățenia română și opțiunea lor pentru cea ungară. De reținut, că legea reformei agrare din anul 1921 s-a aplicat tuturor celor care au renunțat la cetățenia română, după anul 1918, și au părăsit România indiferent de naționalitate, deci nu numai maghiarilor. Sunt cunoscuți și sub denumirea de „absenteiști”. Potrivit legii, proprietățile mai mari de 100 ha erau expropriate, iar foștii proprietari erau despăgubiți în bani de statul român. A fost o reacție la exproprierea, potrivit reformei agrare din anul 1921 realizată de statul român, asupra proprietăților marilor moșieri maghiari „care părăsiseră România după anul 1918 și adoptaseră cetățenia maghiară”¹.

În fapt, pe întreg parcursul acestui episod (1921–1930), Ungaria a susținut că România a încălcat prevederile Tratatului de la Trianon în ceea ce-i privea pe „optanții maghiari”, încercând ca prin aceasta să culpabilizeze țara noastră în ochii organismelor internaționale. Necesitatea unei reforme agrare era stringentă. În această situație, trebuie spus că evoluția problemei agrare la începutul secolului al XX-lea în teritoriile locuite de români evidențiază necesitatea unor adânci prefaceri în structura proprietății funciare rurale și în raporturile de muncă din agricultură, pentru a elimina discrepanțele sociale din lumea satelor.

Analiza structurii proprietății funciare rurale din Transilvania și din celelalte provincii românești de dinainte de Primul Război Mondial arăta repartitia nefirească a pământului, concretizată în concentrarea unor întinse suprafețe de pământ în mâinile câtorva mii de oameni și în existența unei imense mase a țăranilor cu

¹ Marian Constantin, „Criza româno-maghiară, un război diplomatic de peste 10 ani”, articol apărut în *Revista Historia*, disponibil la adresa de internet: www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/criza-romano-maghiara-un-razboi-diplomatic-de-pest-10-ani, accesat la 30 aprilie 2018.

loturi mici sau inexistente. Structura proprietății funciare în Transilvania nu reprezenta numai o expresie a exploatării sociale, ci era dublată de o alta, cu caracter național: în 1919, populația de naționalitate română stăpânea doar 30% din pământ, deși reprezenta peste 53% din populația Transilvaniei”². Prin reforma agrară, „optanții unguri” au fost despăgubiți pentru exproprieri și au fost împrăștiate familiile sărace, vădulele și orfanii de război, combatanții de pe front, veteranii de război etc.

Desfășurarea procesului „optanților”:

Litigiul este rezolvat prin Convenția din 20 ianuarie 1930, de la Haga și Convenția de la Paris din 28 aprilie 1930, care statornicea cadrul definitiv al acordului. Cele două convenții prevedeau înființarea unui Fond agrar pentru despăgubirea „optanților unguri”, care cumula sumele provenite din renta de împrăștiare depusă de România, Cehoslovacia și Iugoslavia la dispoziția „optanților”, rezultate din creanțele pe care Anglia, Franța, Italia, Belgia ș.a. le aveau asupra reparațiilor de război datorate de Ungaria și pe care aceste țări au fost de acord să le cedeze Fondului agrar, din sumele ce reveneau României, Cehoslovaciei și Iugoslaviei. Cu această decizie se încheia „criza optanților” în rezolvarea căreia rolul determinant a revenit lui Nicolae Titulescu. Trebuie menționat aici că Iugoslavia și Cehoslovacia s-au opus oricăror tratative cu „optanții unguri” și Ungaria, pe considerentul că problema respectivă este una legată de suveranitatea acestor state.

Despăgubirile către „optanți” – circa 200.000 de mari grofi maghiari – au fost achitate de statul român până în anul 1932 (primele plăți au început în anul 1927) și au însumat 3,5 tone aur de 24 karate, în franci aur și coroane aur, ceea ce a reprezentat echivalentul a peste 100 tone de lingouri de aur. S-a adăugat, în plus la cele stabilite inițial în Convenția de la Paris din 28 aprilie 1930, un procent de 10% drept despăgubire, căci grofii maghiari nu apucaseră să-și ia recolta din anul respectiv. Acest supliment de plată s-a făcut în urma propunerii lui I.I.C. Brătianu. În plus, despăgubirile de război (87 milioane de dolari) pentru România au fost direcționate spre fondurile de plată pentru „optanții unguri”.

Cazul „optanților maghiari” mai evidențiază, însă, un adevăr care trebuie reținut, anume că acesta a reprezentat de fapt, după cum însuși Titulescu a subliniat, o încercare de revizuire teritorială, prin crearea unor grupuri izolate de unguri în mijlocul comunităților românești pentru ca aceștia să poată gândi: „viața e mai bună dacă ești ungur decât dacă ești român, căci chiar și astăzi, când Ungaria a fost înfrântă, ea tot mai comandă”³. În acest scop, organizațiile revizioniste din Ungaria, în paralel cu statul ungar, pentru a manipula opinia publică internațională în favoarea Ungariei, au demarat un mecanism procesual generalizat, iar așa cum afirma Onisifor Ghibu, „procesul optanților a fost deci o extraordinar de dibace încercare a cercurilor revizioniste

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

de a ține în șah opinia publică mondială timp cât mai îndelungat pe tema Ungariei, pentru a câștiga simpatia lumii pentru realizarea visurilor de refacere a Ungariei”⁴.

Criza „optanților maghiari” în prezent:

Criza „optanților maghiari” este adusă, în prezent, în actualitate prin ilegalitățile apărute în cazul retrocedărilor fostelor proprietăți din România, când statul român restituie, în unele cazuri, încă o dată proprietățile acestora, respectiv urmașilor, în mod total greșit și ilegal, întrucât acele proprietăți au fost plătite de statul român și prin urmare nu mai puteau fi revendicate și primite sub absolut nicio formă. Cele mai cunoscute cazuri de acest fel sunt următoarele: familia contelui Bánffy – urmașii au primit mii de hectare de terenuri și de pădure în județele Mureș (aici au revendicat 30.000 ha de pădure), Sălaj și Harghita. Menționăm că, potrivit documentelor din Arhivele Naționale ale României, contele Bánffy Zoltan a fost despăgubit de statul român cu peste 8 milioane de lei în coroane de aur; familia contelui Kendeffy a primit ilegal terenuri în perimetrul Parcului Național Retezat, deși fusese despăgubită anterior de către statul român; familia contelui Kálnoky care a primit ilegal proprietăți în Județul Covasna, deși Ludmila Bess, văduva contelui Felix Kálnoky, a fost despăgubită de statul român la expropriere și cazul descendenților fraților Urmanczy (Nandor și Janos), de la Toplița. Toate aceste nume apar pe listele „optanților unguri”, despăgubiți de statul român, aflate la Arhivele Naționale.

Între cauzele acestor anormalități sunt evidențiate, de o serie de specialiști în domeniu, și falsificarea cărților funciare: „În scurta perioadă a odiosului dictat de la Viena (când-n.n.), mulți etnici maghiari, profitând de faptul că aveau administrația la îndemână, și-au reînscris tot felul de bunuri, demult trecute în proprietatea statului român, în cartea funciară”⁵. În timpul ocupației Ungariei horthyste din Transilvania de nord (1940–1944), au fost transcrise toate cărțile funciare din limba română în limba ungară și cu această ocazie au fost falsificate foarte multe dintre ele. „Prin Legea nr. 260 din 4 aprilie 1945, toate înscrisurile în cărțile funciare efectuate în perioada 1940–1944 au fost declarate nule de drept! În foarte multe cărți funciare nu au fost operate radierile corespunzătoare. În vara și toamna anului 1944 o mare parte din arhivele localităților din Ardeal au fost duse în Ungaria, iar cele rămase în România se încearcă să fie luate de la Arhivele Statului Român și trecute la bisericile maghiare pentru a nu se descoperi lanțul de infracțiuni prin care Ungaria și alte

⁴ Ionuț Iordăchescu, „Jaful mileniului: Romania a plătit deja groșilor care revendică Transilvania echivalentul a 3,2 tone aur de 24 karate”, disponibil la adresa de internet: www.ziaristionline.ro/2014/04/06/jaful-mileniului-romania-a-platit-deja-groșilor-care-revendica-transilvania-echivalentul-a-32-tone-aur-de-24-karate, accesat la 30 aprilie 2018.

⁵ Mircea Popa, „Recursul la memorie. Noi și maghiarii în fața imperativelor momentului (II)”, articol apărut în *Ziarul Făclia*, disponibil la adresa de internet: <http://ziarulfaclia.ro/recursul-la-memorie-noi-si-maghiarii-in-fata-imperativelor-momentului-ii/>, accesat la 30 aprilie 2018.

persoane juridice și fizice maghiare au naționalizat sau au fost împrăștiate cu peste 30% din clădirile, terenurile agricole și pădurile din Ardeal”⁶. În astfel de situații, cărțile funciare nu sunt făcute de statul român potrivit legislației românești și prin urmare acestea sunt nule în procesul de retrocedare. Așadar, luarea în considerare a cărților funciare falsificate este un act antiromânesc, care ne readuce la fostele proprietăți ale grofilor unguri din Transilvania, anterior anului 1918, din perioada Monarhiei Austro-Ungare.

În sprijinul acestor susțineri vine, între altele, o speță a cazuisticii judiciare proprie acestor situații, aceea a „Clădirii reclamată și redenumită Casina maghiară” (care – n. n.), a constituit obiectul unui litigiu soluționat în fața instanțelor românești în anii 1924–1926 - în acest sens Decizia nr. 2794/1929, Casația Română, publicată în Buletinul Curții de Casație și Justiție 1929, partea II, pp. 186–193, reeditată și comentată de: I.D. Chiș, *Cartea funciară*, vol. I, Legea nr. 7/1996, Ed. U.J., 2012, p. 147–152. „Speța citată pune în discuție chestiunea dacă actele de vânzare ale statului maghiar a bunurilor de orice natură din Ardeal, în raport cu legile maghiare, trebuie recunoscute de Statul Român. S-a statuat că dispozițiile de ordine publică într-o lege ungară nu pot naște un obicei cu putere de lege. Imobilul a devenit proprietatea statului român potrivit Legii din 2 noiembrie 1921. Cu alte cuvinte, legile publice maghiare nu-și mai găsesc aplicare pe teritoriul Transilvaniei”⁷.

Potrivit acelorași opinii, „legea restituirilor a fost atât de prost redactată și mai ales implementată, încât a devenit o formă de devalizare a statului român, de sărăcire a populației și de restrângere a patrimoniului național. Din păcate, de ea au profitat mai mult etnicii maghiari, care au apelat la fel de fel de subterfugii pentru a reclama sate, păduri, terenuri, imobile, fără nici o bază legală. Ba, în unele cazuri, moștenitori colaterali ai unor criminali notorii (cazul Urmanczy din Toplița) au ajuns să le ia bunurile localnicilor, iar în alte foarte multe cazuri drepturile legale obținute prin reforma agrară (1921-n. n.) de către soldații care și-au vărsat sângele pe front au fost înstrăinate fără ezitare”⁸. Sau, la fel de tranșant, „ca stat succesor, România a devenit, așa cum o dovedește legislația epocii, stăpân absolut al întregului teritoriu transilvan, inclusiv asupra pământului, pădurilor și a clădirilor, despăgubind inclusiv pe așa-ziii optanți. În consecință, pot fi calificate ca adevărate atentate la integritatea națională, acele procese de restituire în care magistrați necunoscători de istorie oferă soluții împotriva statului și averii statului român, pe baza unor testimonii false sau ieșite din uz”⁹.

⁶ V. Mic, „Ungaria naționalizează clădirile istorice, pădurile și terenurile agricole din Ardeal!”, articol apărut în *Ziarul Napoca News*, disponibil la adresa de internet: <http://www.napocanews.ro/2013/11/ungaria-nationalizeaza-cladirile-istorice-padurile-si-terenurile-agricole-din-ardeal-2.html>, accesat la 30 aprilie 2018.

⁷ Ioan Sabău-Pop, „Retrocedările ilegale din Transilvania contestă Tratatul de la Trianon. Chestiunea optanților unguri”, disponibil la adresa de internet: www.ziaristionline.ro/2014/04/06/retrocedarile-ilegale-din-transilvania-contesta-tratatul-de-la-trianon-chestiunea-optantilor-analizata-de-prof-univ-dr-ioan-sabau-pop/, accesat la 30 aprilie 2018.

⁸ Mircea Popa, *op. cit.*

⁹ *Ibidem.*

Bineînțeles, acestor opinii ca și altora de acest gen, nu le pot fi aduse contraargumente pertinente pentru că ele se bazează pe dovezi existente în diverse arhive naționale și externe, cu siguranță în Arhivele Naționale, ale Ministerului Finanțelor, Ministerului Agriculturii și Domeniilor (de atunci), Ministerului de Externe, în arhiva Băncii Naționale a României sau în arhiva Tribunalului de Mare Instanță de la Paris ș.a.

Iată că problema „optanților maghiari” nu numai că este readusă acum în actualitate, dar este chiar redeschisă de data acesta de generațiile urmașe ale „optanților” post-Trianon prin solicitările și obținerile ilegale de retrocedări. România interbelică a respectat prevederile Tratatului de la Trianon, ale celor două Convenții de la Haga și Paris din anul 1930 și i-a despăgubit cu vârf și îndesat pe „optanții” de la aceea vreme, dar azi urmașii acestora încalcă aceste tratate și convenții. Nu este o noutate, întrucât episodul este parte a fenomenului anti-Trianon prezent, în zilele noastre, în societatea ungară și cea maghiară din țara noastră și nu numai. Este un episod de factură neorevizionistă la fel ca cel revizionist din anii interbelici la care făceau referire N. Titulescu și O. Ghibu.

Obținerea unor proprietăți imense în Transilvania (imobile, inclusiv în principalele mari orașe, mii de hectare de terenuri arabile și forestiere) de către unii etnici maghiari de aici sau de alții din diaspora maghiară ilegal, din moment ce înaintașii lor fuseseră despăgubiți este vitală pentru realizarea practică a programului autonomist-teritorial pe criterii etnice maghiare din Transilvania. Prin ajungerea la crearea unei ascendențe economico-financiare, ilegal dobândite, în zonele din Transilvania preconizate a fi autonomizate teritorial-etnic, cu tendințe centrifuge evidente spre Ungaria, înfăptuirea acestui deziderat va deveni cu mult mai facilă.

Mai trebuie adus în atenție faptul că retrocedarea ilegală de proprietăți va duce și la apariția pericolului de schimbare a identității unor mari orașe din România: Cluj-Napoca, Târgu Mureș, Sibiu, Oradea, Arad, Timișoara ș. a., dar și al unor întregi zone ale țării, iar statul român va deveni chiriaș (în foarte multe cazuri este deja), fiind nevoit să suporte cheltuieli uriașe în acest sens în locații care îi aparțin de drept.

Este de reținut că, în legislația retrocedărilor, Ungaria a introdus o limită maximă de despăgubire de aproximativ 200.000 de dolari, comparativ cu România, unde retrocedările ating și sume de sute de milioane de dolari.

Concluzii

Se poate afirma că problema „optanților maghiari” a fost prima acțiune de anvergură a Ungariei, imediat după Tratatul de la Trianon, prin care s-a amplificat politica sa revizionistă la nivel internațional și prin care s-a urmărit captarea a cât mai multă simpatie pentru aceasta și politica de combatere a Trianonului. Așa se

explică, între altele, rapiditatea cu care a fost demarată acțiunea de contestare internațională a prevederilor Tratatului de la Trianon, de către regimul lui Miklos Horthy, începând imediat după ratificarea acestuia de către Parlamentul Ungariei în august 1920, când condițiile erau deja create, iar izbucnirea problemei „optanților maghiari”, parte componentă a revizionismului horthyst nu a făcut decât să anunțe viitoarea politică de rapturi teritoriale a Ungariei (Paul Iacob, 2018).

Este o realitate faptul că cei peste 200.000 „optanți maghiari”, marii proprietari de terenuri agricole și forestiere, dar și foști funcționari austro-ungari din Transilvania - au pus bazele și au îngroșat rândurile organizațiilor revizionist - revanșarde antiromânești și nu numai din Ungaria. Cert este că au contribuit covârșitor de mult la înființarea, susținerea materială și radicalizarea activității acestor organizații în plan ultraextremist, șovin, xenofob, antiromânesc, antisemit și fascistoid. Primele astfel de organizații revizioniste din Ungaria au fost înființate tocmai imediat după părăsirea Transilvaniei de către „optanți” și stabilirea unora dintre aceștia definitiv în Ungaria și în alte state. Mai mult, acești „optanți” se află și ei la originea semnalului declanșării „războiului” revizionist împotriva României, luându-se în considerare și acel cuvânt de ordine: „Așteptați, nu depuneți jurământ românilor, lucrurile nu pot dura”, comunicat etnicilor maghiari din Transilvania de aceste prime organizații.

Referințe

- Constantin Marian, „Criza româno-maghiară, un război diplomatic de peste 10 ani”, articol apărut în *Revista Historia*.
- Iacob Paul, *Repere ale revizionismului și neorevizionismului ungaro-maghiaro-secuiesc (1918 – 2012)*, 2018.
- Iordăchescu Ionuț, „Jaful mileniului: Romania a plătit deja grofilor care revendică Transilvania echivalentul a 3,2 tone aur de 24 karate” (www.ziaristionline.ro).
- Mic V, „Ungaria naționalizează clădirile istorice, pădurile și terenurile agricole din Ardeal!”, articol apărut în *Ziarul Napoca News*.
- Popa Mircea, „Recursul la memorie. Noi și maghiarii în fața imperativelor momentului (II)”, articol apărut în *Ziarul Făclia*.
- Sabău-Pop Ioan, „Retrocedările ilegale din Transilvania contestă Tratatul de la Trianon. Chestiunea optanților unguri” (www.ziaristionline.ro).